

ILUSTROVANI VODIČ

Mačke

DR BRUS FOGL

Specijalni saradnik
Kandida Frit-Makdonald

Prevela
Tatjana Bižić

Laguna

„KO DA POVERUJE DA NEMA DUŠE IZA
TIH SVETLOSTI PUNIH OČIJU.“

Teofil Gotje, 1811–1872.

LONDON, NEW YORK,
MUNICH, MELBOURNE, DELHI
www.dk.com

Naslov originala
Dr Bruce Fogle
CATS

Copyright © Dorling Kindersley Limited 2006, London,
A Penguin Company
First published in Great Britain in 2006
Translation copyright © 2012 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Za izdavača
Dejan Papić

Prevod
Tatjana Bižić
Zahvaljujemo na stručnoj saradnji
DVM Jasni Obradović

Lektura i korektura
Dijana Radinović

Slog i prelom
Jelena Radojičić

Tiraž: 3000
Štampa: Slovačka

Izdavač
Laguna, Beograd
Resavska 33
Klub čitalaca 011/3341-711
www.laguna.rs
e-mail: info@laguna.rs

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

ФОГЛ, Брус, 1944–

Mačke : ilustrovani vodič / Brus Fogle ; specijalni saradnik
Kandida Frit-Makdonald ; prevela Tatjana Bižić. - Beograd :
Laguna, 2012 (Slovačka). - 320 str. : ilustr. ; 20 cm

Prevod dela: Cats / Bruce Fogle. - Tekst
štampan dvostubačno. - Tiraž 3.000. - Rečnik:
str. 311-313. - Registar.

ISBN 978-86-521-0907-4
636.8

a) Мачке
COBISS.SR-ID 188519692

Uvod 10

PRIČA O MAČKI

EVOLUCIJA MAČAKA 14

- Upoznajte se
s njihovim precima 16
- Mačke u Severnoj
i Južnoj Americi 18
- Mačke u Africi i Evroaziji 22
- Najbliži srodnici 24
- Pripitomljavanje mačke 26
- Afrički koreni 28
- Mačke u Evropi 30
- Mačke u Aziji 32
- Preko okeana 34
- Same svoji gospodari 36
- Mačke koje izlaze 38
- Mačke koje ne izlaze 40
- Ljubitelji mačaka 42

MAČKE U KULTURI I UMETNOSTI 44

- Mačke i religija 46
- Poreklo mitova 50
- Mačke u azijskoj umetnosti 52
- Mačke u evropskoj umetnosti 54
- Mačke u američkoj umetnosti 56
- Mačke u bajkama, pričama i
narodnim predanjima 58
- Mačke u književnosti
i svetu zabave 60
- Mačke u karikaturi i stripu 64
- Mačke i kolekcionarstvo 66

SADRŽAJ

RAZNOVRNOST RASA

DEFINISANJE RASE 70

Genetika mačaka 72

Boje dlake i tipovi šara 74

Grada i oblik tela 78

Oblik i boja očiju 80

Odgajanje u budućnosti 82

KRATKODLAKE MAČKE 84

DUGODLAKE MAČKE 152

IMATI MAČKU

ORGANIZAM I FUNKCIONISANJE ORGANA 204

Mozak, hormoni i nervi 206

Čula 208

Koža i dlaka 210

Skelet 212

Mišići i kretanje 214

Srce i pluća 218

Probava i izlučivanje 220

Organi za razmnožavanje
222

Imuni sistem 224

Inteligencija 226

Ispoljavanje ličnosti 228

Komunikacija 230

Mačka

kao društveno biće 232

Savršeni lovac 234
Udvaranje i parenje 236

ŽIVOT S MAČKOM 238

Gde pronaći mačku 240

Puštati ili ne puštati
napolje? 242

Pripremite se za mačku u
kući 244

Pripreme za mačku koja će
izlaziti 246

Dolazak 248

Upoznavanje s ostalim
članovima porodice 250

Igra s mačkom 254

Dobra ishrana 256

Češljanje i higijena 260

Izložbe mačaka 264

Čime nas mačka
ugrožava 266

Prevenција bolesti
i parazita 268

Zdravstvena nega 272

Stara mačka 274

Šta ugrožava mačke 276

Putovanje s mačkom 278

Osnovni pojmovi dresure
280

Dresura 282

Najčešći problemi
u ponašanju 284

ZDRAVSTVENI PROBLEMI 288

Znaci slabljenja zdravlja 290

Gojazna mačka 292

Šepanje i hramanje 294

Problemi s kožom
i dlakom 296

Problemi s organima
na glavi 298

Srčana i plućna oboljenja
300

Unošenje vode
i urinarni trakt 302

Probavni organi 304

Negovanje bolesne mačke 306

Pružanje prve pomoći 308

Rečnik 311

Indeks 314

Zahvalnost 319

DOMAĆA MAČKA POSTIGLA JE U DANAŠNJE VREME VELIKI USPEH. TAJ MALI, ČISTI, NEZAVISNI I SAMOUVERENI STVOR TIHO JE ZAMENIO PSA NA MESTU NAJOMILJENIJEG LJUBIMCA. ZA TO POSTOJI JEDAN POSEBAN RAZLOG: MAČKA IMA JEDINSTVENU MOĆ DA ZADOVOLJI NAŠU DUBOKO UKORENJENU POTREBU DA BUDEMO DEO SVETA PRIRODE.

NEDAVNO NASTALA

S gledišta evolucije, domaća mačka je nastala takoreći nedavno, a još skorije se preobratala u uživaoca blagodeti života u ljudskom društvu. Jedva da je proteklo pet hiljada godina otkako se razvila iz afričke divlje mačke i odabrala suživot s ljudima u zamenu za zaštitu koju joj pružamo pred krupnijim grabljivcima i stalni izvor hrane koji joj obezbeđujemo, a tek je hiljadu godina kako je uz našu pomoć prešla preko Azije do Japana, i pukih trista godina otkako se rasprostranila i do Severne i Južne Amerike, Australije i Novog Zelanda, odnosno svih većih ostrva na svetu. Procenjuje se da danas u svetu postoji oko četiristo miliona domaćih mačaka – polovina od njih živi u našim domovima, a polovina kako se same snađu. U poslednjih stotina godina uloga mačke u našem životu znatno se izmenila, korisni lovci na miševе postali su prosto ljubimci. Genetska prilagodljivost omogućila je mačkama da glatko prihvate tu

Vrednosti su relativne

Serval, divlji stanovnik afričkih savana, oslanja se u borbi za opstanak na svoju spretnost, sposobnosti lovca i kamuflažu koju mu pruža boja dlake. Domaća mačka sačuvala je osnovna životno važna obeležja svog dalekog divljeg rođaka.

promenu i postanu članovi ljudskih porodica širom sveta.

Ponekad nije lako odabrati mačku, naprosto zato što danas postoji toliko raznih rasa i tipova mačaka. Selektivnim odgajanjem podsticali smo neka obeležja, i to ne samo u pogledu dužine i boje dlake nego i temperamenta i ponašanja – na primer druželjubivost i sklonost ka mjukanju. Na kraju krajeva, izbor mačke ipak će se uvek svesti na vašu ličnu odluku.

PRILAGODLJIVO PONAŠANJE

Razloga za fantastičan uspeh koji su mačke postigle pronalazeći put u naš dom i naše srce ima mnogo. Površno posmatrano, naše združivanje ne liči na skladan spoj vrsta: mačke i ljudi vode veoma različit život. Dok su psi po prirodi društveni kao i mi, mačke su izrazito nezavisnog duha; one nikada

**PERSIJSKA
MAČKA**

**SIJAMSKA
MAČKA**

Gajenje krajnosti

Sve domaće mačke ostaju približno iste veličine i telesnog sklopa kao i njihovi mačji preci u divljini, iako je selektivnim odgajanjem dobijen čitav spektar raznovrsnih fizičkih obeležja, oblika glave i tipova dlake.

ne igraju kako im neko drugi svira. Mačkama je sasvim dobro samima sa sobom, najčešće čak bolje nego u društvu drugih živih bića, ubrajajući tu i druge mačke. Dok su male, međutim, kod njih postoji izvanredan prostor za prilagodavanje drugim živim stvorenjima i drugačijem načinu života. Mačići mladi od sedam nedelja prihvataju sva nova iskustva – ljude koji ih podižu i drže, pse koji ih ližu, život s mačkama s kojima nisu u srodstvu, ili čak i sa životinjama koje su im u prirodi plen, kao što su miševi ili hrčci – kao sasvim normalna. Prilagodljiva shvatanja mlade mačke važan su razlog uspešnog mačjeg preoblikovanja sopstvenog životnog modela prema potrebama suživotu s nama. Nimalo ne škodi, svakako, ni to što su u našim očima mačke tako otmena, nezavisna i lepa stvorenja, koja se divno daju maziti. Tihe, čiste, zadovoljne sobom, a ipak spremne da obaspu umiljavanjima gospodara u koga imaju poverenja, nije ni čudo što su mačke idealni ljubimci za današnjeg čoveka.

STARANJE O MAČKI

Mačka će vam za staranje uzvraćati pružajući vam prijateljstvo, osveženje u životu i, što je možda i najvažnije, pogled iz prvog reda gledališta na pozornicu sveta prirode. Svaka mačka je u dubini bića i dalje savršen mali lovac kakvi su bili i njeni davni preci i večno je uživanje gledati na delu njenu gracioznost, savršenu ravnotežu, izvanredne procene i hitre instinkte. Koliko god nezavisne bile, naše mačke ipak zavise od nas u pogledu pravilne ishrane, bezbednosti i zdravstvene nege. Mačje potrebe za hranom su specifične – mačka će umreti ako ne jede meso.

Uzajamno poštovanje

Lako je uvideti kako je mačka stekla tako čvrsto mesto u srcu našeg porodičnog doma. Ne traži mnogo, a izdašno pruža drugarstvo, razonodu i čistu, maznu privrženost.

Nezavisan duh

Mačka je u prirodi lovac samotnjak, izrazito dovoljna sama sebi. Domaćoj mački neophodno je pružiti mogućnost da zadovolji svoju nezavisnost, radoznalost i istraživački žar.

Domaćoj mački ne preti mnogo opasnosti, ali ako se razboli ili bude povređena, njena prirodna reakcija je da se povuče i sakrije. Iz ove knjige možete naučiti kako da negujete svoju mačku i kako da se postarate da vam kuća bude bezbedno okruženje za vaše ljubimče. Za nagradu, uživaćete u godinama prijateljstva sa svojom četvoronožnom prijateljicom.

PRIČA O MAČKI

Biće divljine

Škotska divlja mačka – ovo stvorenje koje izgleda ovako žestoko i opasno – jedan je od najbližih srodnika domaće mačke.

EVOLUCIJA MAČAKA

Prema evolucijskim merilima vremena domaća mačka je tek odnedavno postala deo čovekovog bliskog okruženja, i nastanila nam se i u kući i u srcu. Poreklom iz porodice afričkih divljih mačaka, munjevitom brzinom je kolonizovala svaki kutak planete, da bi danas već po brojnosti premašila psa i zauzela njegovo mesto domaćeg ljubimca broj jedan.

PSI – NEKAD I SAD

Sve mačke, i divlje i domaće, pripadaju porodici felida (Felidae). Između osam i dvanaest miliona godina pre današnjeg doba mačke su se razdelile u dve grupe, koje su naučnici nazvali mačke Starog sveta i mačke Novog sveta, na osnovu toga gde ih pronalazimo danas. Prema drugom kriterijumu podele, sve mačke se razvrstavaju na potporodicu velikih mačaka, Pantherinae, koje riču, i malih, Felinae, koje ne riču, a obe potporodice se dalje razvrstavaju u rodove i vrste. Potporodici Felinae pripadaju divlje mačke iz kojih su se neposredno razvile naše domaće

ljubimice. Afrička divlja mačka (*Felis silvestris lybica*) počela je pre otprilike pet hiljada godina da živi u blizini ljudskih

Jedan iz porodice

Velike i male mačke istog su porekla, ali budućnost velikih mačaka kao što je leopard, koji još uvek živi na prostoru od Afrike do Dalekog istoka, danas je mnogo neizvesnija.

staništa u Egiptu. Smatra se da uglavnom od te mačke potiče *Felis silvestris catus*, domaća mačka. Iz Egipta su feničanski trgovci preneli mačke na Italsko poluostrvo, i za dve hiljade godina mačke su se proširile po celoj Evropi i zapadnom delu Azije. Tek u XIX veku, međutim, dospele su do svih kontinenata i većih ostrva, izuzev Antarktika.

Danas bismo domaće mačke mogli klasifikovati prema tome da li izlaze ili ne izlaze iz kuće, a osim toga ima i mnogo lualica ili uličnih mačaka, odnosno mačaka koje ne pripadaju nikome.

Na njihovu sreću, mnogo je ljubitelja mačaka i prihvatilišta koja pružaju zaštitu i negu onima kojima je to neophodno.

Snalazljive beskućnice

Mnoge domaće mačke nisu ničije – dolaze na svet i žive nezavisno od ijednog čoveka, i opstaju isključivo zahvaljujući sopstvenoj snalazljivosti. Ljudi ih, ipak, često usvajaju, što je dobar put da se smanji broj mačaka beskućnica.

Upoznajte se s njihovim precima

Prvi sisari razvili su dve ključne evolucijske crte: krzno i kožne žlezde. Zahvaljujući zaštiti od hladnoće koju je pružalo krzno, regulaciji telesne toplote koju je omogućavalo znojenje i sposobnosti da doje svoje mlade, sisari su doživeli procvat.

POREKLO VRSTA

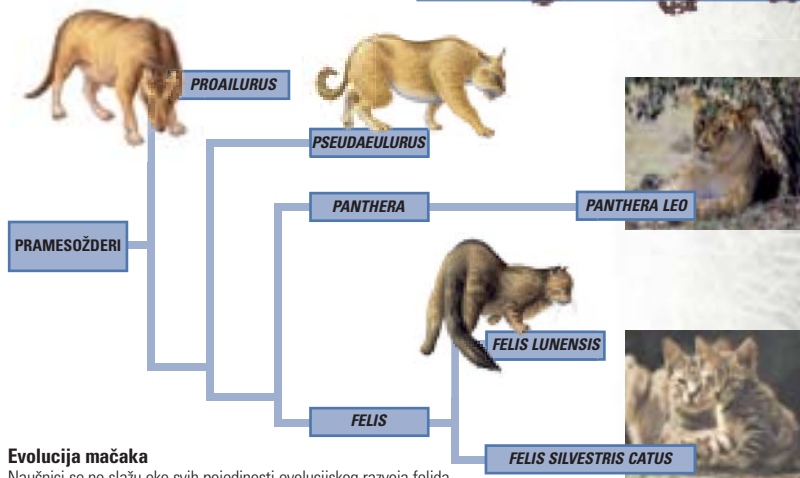
Kao i sve danas postojeće vrste mesoždera, i mačke su se razvile iz mijacida (*Miacidae*), jedne porodice prvih sisara, koji su svoj procvat doživeli posle nestanka dinosaura, pre otprilike šezdeset miliona godina. Smatra se da je veći mozak, koji je omogućio bolje prilagođavanje promenama, obezbedio mijacidima opstanak, dok su drugi mesožderi propali. Mijacidi su imali izduženo telo i kratke noge, i od njih su se razvile sve raznovrsne porodice mesoždera koje mi danas poznajemo. Prva „mačka“, *Proailurus*, bila je nešto kao polumačka polucibetka. Pre otprilike dvadeset miliona godina umesto ove pramačke razvio se *Pseudaelurus*, prva digitigradna zver mačjeg roda, što znači da je hodala gazeći na vrhovima prstiju, i koja je imala ocnjake. *Proailurus* i *Pseudaelurus* smatraju se prvim pripadnicima porodice felida. Genetska proučavanja pokazuju da u današnjoj porodici felida postoji osam

SPECIJALIZOVANI SABLJOZUBI LOVCI

Evolucija se obično ne kreće pravolinijskom progresijom. Neki uzastopni niz mutacija može da se ispolji i zatim povuče, da bi se opet pojavio kada se uslovi u životnoj sredini promene. Mačja porodica imala je mnogo ograna-ka za koje se pokazalo da su bili slepe uličice – kao na primer sabljozubi smilodon, jedan izdanak pseudaelurida koji je izumro pre nešto manje od milion godina. Sabljozube vrste razvile su se nezavisno jedna od druge u najmanje četiri navrata. Dugi iako lomljivi zubi služili su im verovatno da obuzdaju i ubiju plen pošto ga obore i bili su oruđe za lov na krupne biljojede. Kad je brojnost lovljenih vrsta opala, pokazalo se da su sabljozubi mesožderi previše usko specijalizovani lovci, pa su izumrli.

SKELET SMILO-DONA

Evolucija mačaka

Naučnici se ne slažu oko svih pojedinosti evolucijskog razvoja felida, ali fosilni dokazi ukazuju na neposrednu povezanost između pradavnih „mačkolikih“ mesoždera koji su nastanjivali šume i nešto poznijih vrsta kao što su *Proailurus* i *Pseudaelurus*. Evolucijska grana čiji su izdanci današnje velike mačke (*Panthera*) razvila se pre 10,8 miliona godina, a ona čiji je izdanak domaća mačka i njeni neposredni preci (*Felis*) pre 6,2 miliona godina.

Kralj životinja

Panthera leo, afrički lav, pripada porodici velikih mačaka, a živi u čoporima čije jezgro čine srodstvom povezane ženke. Ista ta karakteristika može se naći i kod domaćih mačaka.

glavnih razvojnih loza. Velike mačke razvile su se prve, dok su se male mačke, kao što su bornejska mačka, ocelot ili, u Evropi, Martelijeva mačka (*Felis lunensis*), pojavile pre 6,2 miliona godina. Martelijeva mačka je izumrla, ali su njeni potomci sve male divlje mačke koje nastanjuju današnju Evropu, Aziju i Afriku.

RASPROSTRANJENOST MAČAKA

Velike mačke prvobitno su se rasprostranile po celom svetu – lavovi su se iz Afrike raselili po Evropi, jugoistočnoj Aziji, zatim

na zapad sve do pojedinih delova Amerike i na sever čak do Sibira, a jaguar i leopard po velikim delovima Evrope, Azije, Afrike, Severne i Južne Amerike, dok su najstariji fosili tigra pronađeni u Kini. U nekim delovima sveta, ipak, mačaka nije bilo dok čovek nije doneo domaću mačku svojim trgovačkim putevima. U Australiji, koja se od ostatka sveta odvojila nekih osamdeset pet miliona godina pre nego što su mačke nastale, torbarski mesožder nazvan pega-va torbarska mačka (*Dasyurus maculatus*) ispunjavao je ulogu sitnog grabljivca. U Severnoj Americi malih mačaka nije bilo, pa je tu mesto pripadalo kunama, između ostalog lasici i tvorui.

Pegavi leptotan

Jaguar je jedina američka velika mačka. Kao i ostale njegove srodnike iz roda *Panthera* odlikuje ga sposobnost da riče. Jedini izuzetak je snežni leopard.

Mačke u Severnoj i Južnoj Americi

Pre mnogo miliona godina tektonska kretanja razlomila su prakontinente u manje kopnene mase i okeani su razdvojili populaciju mačaka u nastajanju. Klimatska i topografska šarolikost Severne i Južne Amerike podstakla je razvoj mnogih vrsta iz potporodice Felinae – malih mačaka.

Kanadski ris (*Lynx canadensis*)

Ris je jedini pripadnik porodice mačaka koji živi s obe strane Atlantskog okeana, i široko je rasprostranjen u svom habitatu. Kanadski ris po veličini često ne prevazilazi običnu domaću mačku, a to što u ishrani pretežno zavisi od američkog zeca ide na štetu ove vrste, pošto od kretanja zečje populacije neposredno zavisi i brojnost kanadskog risa.

NOVA EKOLOŠKA NIŠA

Iako je jedina američka velika mačka jaguar, u Severnoj i Južnoj Americi živi priličan broj manjih mačaka, od pume, najveće u potporodici malih mačaka, pa do kodkoda ili čileanske mačke, koji ne naraštavaju više od tri kilograma. Većina njih je danas koncentrisana u Južnoj Americi, ali naučnici smatraju da su se mnoge razvile u Severnoj Americi i potom prešle na jug kad su tektonska pomeranja spojila dva kontinenta.

Sve američke mačke verovatno su u bliskom srodstvu, ali će se to moći dokazati tek kad genetska istraživanja budu sprovedena do kraja. Moglo bi se ispostaviti da su oncila, kodkod, ocelot, margaj i

Puma (*Puma concolor*)

Prirodno stanište pume, čija su imena još i kuguar i planinska mačka, pruža se od juga Kanade do Patagonije na krajnjem jugu Južne Amerike. Najveća pripadnica potporodice Felinae, puma lovi plen u rasponu od glodara pa do jelena.

Crveni ris (*Lynx rufus*), levo

Crveni ris nastanjuje ogromno severnoameričko prostranstvo od Nove Škotske pa južno do Meksika. Nešto dužeg repa i krupnijih ušiju nego njegov kanadski ili evropski rođak, nema međutim tako teatralne, upečatljive čubice na ušima.

Ocelot (*Leopardus pardalis*)

Mada mu je nekada stanište bilo veoma veliko, ocelot je imao tu nesreću da je njegovo lepo narandžastožuto krzno s crnim prugama i pegama toliko cenjeno da je zbog njega u nekim delovima Severne Amerike izlovljen do istrebljenja. Ocelot je izvanredan penjač, koji lovi u drveću, i to preko noći, dok danju spava.

Žofroaova mačka varijacije iste vrste, ali vreme za ispitivanje ističe, pošto su mnoge vrste danas ugrožene. Nažalost, trgovina krznom u novije vreme se opet obnavlja, a opadanje trgovine egzotičnim životinjama nije samo po sebi dovoljno da ih povrati među vrste kojima ne pretila opasnost od istrebljenja, jer urbanizacija i pretvaranje divljine u obradivo zemljište uništavaju njihovo prirodno stanište.

Margaj (*Leopardus wiedii*)

Margaj, ili dugorepa pegava mačka, kako se takode ponekad naziva, prilično liči na umanjenog ocelota. Mada je s njim u bliskom srodstvu, margaj je od ocelota znatno manji, ne veći od domaće mačke. Stanište mu se pruža od Meksika do Argentine, dok je u mnogim prostranim američkim oblastima istrebljen.

Pampaska mačka (*Leopardus pajeros*)

Ovaj noćni lovac živi u travnatim ravnicama (pampama) od Meksika do severnog Čilea i Argentine. Veličine je domaće mačke a hrani se pticama koje se gnezde na tlu i sitnim sisarima, ali kad je ljut ili uzbuđen, izvija leđa i kostreši krzno da bi izgledao veći i strašniji.

Oncila (*Leopardus tigrinus*)

Ponekad se naziva i mala pegava mačka, ili ocelotska mačka, po svom bliskom rođaku s kojim se često i meša. Iako živi na velikom prostranstvu od Kostarike do severne Argentine, retka je jer je mnogo lovljena zbog krzna, čija se boja kreće od beličaste do zlatnog okera. Stanovnica je šuma, ali ne provodi mnogo vremena na drveću. Lovi ptice, sitne sisare, guštere i insekte.

Jaguarundi (*Puma yagouarundi*)

(desno) Žitelj gustog niskog rastinja od Arizone do Argentine, jaguarundi je mačka čije krzno nikad nije bilo populamo te je tako izmakao pažnji lovaca, ali je i njegovo ponašanje ostalo u velikoj meri nepoznato. Najaktivniji je izjutra, a hrani se glodarima i zečevima, pticama i žabama. Priče južnoameričkih Indijanaca kazuju o jaguarundijima pripitomljenim radi lova na glodare štetočine.

Kodkod (*Leopardus guigna*)

Kodkod ili čileanska mačka najmanja je od američkih mačaka. Mužjaci ne narastu veći od tri kilograma težine i pedesetak centimetara dužine. Ovaj pegavi sivosmeđi stanovnik drveća živi većinom, kao što njegovo drugo ime i kaže, u Čileu, ali izvestan broj postoji i na zapadu Argentine. O kodkodovom socijalnom ponašanju i lovačkim navikama ne zna se mnogo, iako se vlasnici imaju žalost zbog im krade živinu.

Žfroaova mačka (*Leopardus geoffroyi*)

(desno) Ovaj maleni rođak kodkoda i poprilično većeg margaja, izvanredan je plivač koliko i penjač. Hrani se pticama i sitnim sisarima, a stanište mu se prostire od Brazila i Bolivije na jug do Argentine. Boja dlake Žfroaove mačke kreće se od oker nijansi do srebrne, ali je najuočljivija pegava siva.

Andska mačka (*Leopardus jacobita*)

Stanovnica visokih andskih predela, ovo je retka mačka, veličine domaće, mada mužjaci mogu da budu nešto veći. Gusto srebrosivo krzno sa smeđim ili narandžastim prugama i pegama dobro je štiti od surovih hladnoća na tim velikim visinama – andska mačka vidana je čak i na pet hiljada metara nadmorske visine.

Vreme za ručak

Crveni ris može se naći od Kanade do severnog Meksika, a najviše mu odgovaraju staništa koja obiluju gustom vegetacijom i raznovrsnim plenom. Ova mačka upravo se u skokovima vraća iz uspešnog lova, noseći u zubima planinsku ševu.

